

NÁVRH HODNOTIACEHO FORMULÁRA NA TLMOČNÍCKU SEBAREFLEXIU PRI SIMULTÁNNOM TLMOČENÍ

Lýdia Machová

Lýdia Machová je v poslednom ročníku doktorandského štúdia v odbore translatológia na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. V rámci štvorročného doktorandského výskumu sa venuje otázkam nástrojov tlmočnickej sebareflexie pre študentov tlmočníctva, ktoré by sa dali využiť v didaktickej praxi ako pomôcka pri výučbe tlmočenia. Popri štúdiu je aktívnou konferenčnou tlmočnicou a venuje sa tiež jazykovému mentoringu, v rámci ktorého pomáha iným naučiť sa svojpomocne cudzí jazyk.

ÚVOD

V predošlom vydaní Prekladateľských listov sme sa venovali otázke tlmočnickej sebareflexie ako vhodnej pomôcke pri výučbe tlmočenia. Pod sebareflexiou myslíme vypočutie si vlastnej nahrávky simultánneho tlmočenia po tom, ako sa tlmočenie nahralo, a následnú detailnú analýzu nahrávky na základe istého hodnotiaceho nástroja. V rámci predošlého výskumu sme sa opýtali väčšiny učiteľov tlmočenia na slovenských univerzitách, ako vnímajú tlmočnicu sebareflexiu a nakoľko ju v praxi využívajú. Výsledky nám okrem iného prezradili, že sebareflexia je na Slovensku veľmi obľúbenou súčasťou výučby, ktorej vyučujúci pripisujú veľký význam, ale zároveň pociťujú potrebu existencie konkrétneho hodnotiaceho nástroja, ktorý by vedeli na hodinách prakticky využiť. Z hľadiska formy sa najviac vyučujúcich vyjadrilo za rozpis jednotlivých kritérií kvality tlmočenia, ktorým by študent na základe analýzy vlastného tlmočnickeho prejavu pridelil istý počet bodov. Takýmto jednoduchým spôsobom by sa dali tlmočnicke výkony jedného študenta v priebehu výučby porovnávať a študent by na konci semestra či iného obdobia presne vedel, v ktorých oblastiach dosiahol pokrok a na ktorých musí ešte v budúcnosti zapracovať.

V tomto článku teda nadväzujeme na vyššie uvedené zistenia, a pokúsime sa navrhnúť taký hodnotiaci formulár, ktorý by spĺňal požiadavky vyučujúcich tlmočenia, a zároveň vyhovoval aj študentom.

1 PREHĽAD EXISTUJÚCICH HODNOTIACICH FORMULÁROV

Predtým, než sme začali vyvíjať vhodný nástroj na tlmočnicku sebareflexiu, preštudovali sme si, aké typy formulárov zatiaľ navrhli iní teoretici. V zahraničnej literatúre sme ich našli hneď viacero, v domácej táto téma zatiaľ nie je veľmi prebádaná – väčšina teoretikov sa venuje skôr hodnoteniu kvality prekladu, nie tlmočenia. Z tohto dôvodu predstavíme najskôr zistenia zo zahraničnej, prevažne anglicky písanej literatúry.

1.1 Hodnotiace formuláre v zahraničnej literatúre

V zahraničnej literatúre nájdeme množstvo navrhovaných nástrojov na hodnotenie a sebahodnotenie tlmočenia, používaných predovšetkým ako didaktický nástroj pri výučbe tlmočenia. My predstavíme len tie, ktoré autori explicitne vymedzujú ako formuláre určené na sebareflexiu a na formatívne hodnotenie, teda hodnotenie, ktoré sa nerobí s cieľom zmerať dosiahnuté výsledky, ale s cieľom poskytnúť informácie o učebnom procese a identifikovať oblasti, v ktorých by sa mal študent zlepšiť.

1.1.1 Formulár so štruktúrovaným súborom otázok

Prvý hodnotiaci formulár predstavila A. Schjoldagerová (1996). Ide o súbor otázok rozdelených do štyroch oblastí: zrozumiteľnosť a prezentácia, jazyk, koherentnosť a plauzibilita a napokon obsahová adekvátnosť voči východiskovému textu. Otázky sú formulované tak, že upozorňujú na negatívne javy v tlmočení, napr.: *Je intonácia neprirodzená?*, *Je jazyk neidiomatický?*, *Sú v tlmočení významné omisie?* a pod. Autorka uprednostňuje perspektívu príjemcu pred perspektívou rečníka s odôvodnením, že pokiaľ nie sú splnené požiadavky zo strany príjemcu (prvé tri kategórie otázok zamerané na formu), hodnotiť adekvátnosť obsahu voči východiskovému textu je irelevantné (s. 190). Schjoldagerovej formulár sa nevyhol kritike niektorých teoretikov (Hartley et al., 2003), predovšetkým pre príliš zjednodušené definície niektorých pojmov ako napr. koherencia (Ak cieľový text nie je koherentný, príjemca stratí záujem o hlavné myšlienky.). Na druhej stra-

ne, jeho veľkým zástancom je A. Gillies, ktorý ho študentom tlmočenia v mierne upravenej podobe odporúča vo svojej knihe *Conference Interpreting* (2013).

Nám v tomto formulári chýba predovšetkým priestor na neutrálne komentáre. Napríklad pri otázke *Sú v tlmočení iritujúce chyby vo výslovnosti?* by študent mohol odpovedať, že isté chyby sa síce vyskytli, ale za iritujúce by ich neoznačil, hodnotiaci formulár mu však na to nedáva možnosť. Zameraním sa na negatívne javy a chyby môže autorka docieľiť u študentov opačný účinok, aký chce – budú mať sklon k prísnejšiemu hodnoteniu, ktoré môže mať na nich celkovo demotivačný účinok. V samotnej štúdiu pritom A. Schjoldagerová zdôrazňuje, že konštruktívna kritika je omnoho dôležitejšia ako deštruktívna.

Napriek týmto výhradám však považujeme Schjoldagerovej hodnotiaci formulár za veľmi zaujímavý predovšetkým pre jeho jednoduchosť a stručnosť. Domnievame sa, že študentom by sa s ním pracovalo pomerne jednoducho.

1.1.2 *Tabuľka s voľnými rubrikami*

Druhým typom formulára je tabuľka s priestorom na zaznačenie komentárov k vypísaným kritériám. Príkladom je formulár Hartleyho a kol. (2003), ktorí navrhujú detailný dvojstranový formulár rozdelený do kategórií intertextuálne kritériá, intratextuálne kritériá, behaviorálne zručnosti, vnímanie príjemcu, podporné znalosti a iné. Každá z týchto hlavných kategórií má pod sebou niekoľko ďalších delení, miestami až do štvrtej úrovne. Väčšina rubriek je otvorená (napr. plynulosť, štýl či vyjadrenie emócií), ale niektoré obsahujú predvolené možnosti (napr. vzdialenosť od mikrofónu: dobrá vzdialenosť aj smer, príliš blízko, príliš ďaleko, nesprávny smer).

Tento formulár je bezpochyby dobre premyslený a prepracovaný, avšak musíme sa pri ňom zamyslieť, nakoľko je zložitý dvojstranový formulár užitočný, pokiaľ chceme, aby sa študenti sebareflexii venovali pravidelne. Domnievame sa, že študentov by práca s takýmto komplexným nástrojom sebahodnotenia skôr odrádzala, a čoskoro by mohli sklznúť k povrchnému vyplňaniu tabuľky frekventovanými frázami. Navyše si myslíme, že študentovi by sa len veľmi ťažko posudzovali isté kritériá, ako napr. vlastné schopnosti riešenia problémov, logickej argumentácie a analýzy. Tieto kritériá už zachádzajú do kognitívnych procesov pri tlmočení, ktoré by si vyžadovali iný spôsob sebareflexie ako len sebahodnotením na základe hodnotiaceho formulára, napr. prostredníctvom retrospektívnych tlmočnických protokolov, ktoré predstavuje Kalinová (1998).

1.1.3 Formulár s presným výpočtom chýb

Tretím, podobným typom hodnotiaceho formulára na sebareflexiu, ale s vyššou mierou matematickej kvantifikácie a s uvedením konkrétnych príkladov, je formulár na konzekutívne tlmočenie od E. Pinaza (2008). Pri každej z deviatich skupín (napr. notácia, makroštruktúra, fonologické črty, problémy ekvivalencie a pod.) je niekoľko kritérií (napr. syntax, rytmus, vizuálny kontakt), pri ktorých študent môže označiť možnosť správne/bez chýb alebo uviesť počet chýb v danej oblasti a v ďalšej rubrike ich špecifikovať.

Túto tabuľku považujeme za zaujímavú a prínosnú, aj keď isté pochybnosti máme o schopnosti študentov odhadnúť počet chýb na jednotlivých úrovniach. Obávame sa, že zameriavanie sa na počet chýb by mohlo spôsobovať problémy pri vnímaní zvyšných aspektov tlmočenia a študenti by si museli nahrávku vypočuť viackrát, aby sa vedeli ohodnotiť. Za nápadité však považujeme inštrukciu, že študenti si majú celú nahrávku vypočuť z dvoch pohľadov – najskôr ako potenciálny príjemca, pričom kvalitu tlmočenia majú ohodnotiť na stupnici od 1 do 10 bodov a napísať stručný slovný komentár, a potom ako hodnotiteľ, ktorý pozná východiskový text, pričom tlmočenie sa hodnotí detailne podľa tabuľky. Domnievame sa, že vďaka takejto dvojitej perspektíve získavajú študenti globálnejší náhľad na vlastné tlmočenie a uvedomia si, že v praxi sa ich výkon bude posudzovať inak ako vo výučbe.

1.1.4 Formulár s predvolenými možnosťami hodnotenia kritérií

Štvrtým typom formulára je súbor kritérií s predvolenými možnosťami hodnotenia. Príkladom je hodnotiaci formulár A. Riccardiovej (2002), ktorý vychádza z jej dávnejších výskumov. Jednotlivé kritériá nerozdeľuje do väčších oblastí ako obsah alebo forma, ale vymenúva ich v zozname pod sebou. Rozlišuje pritom tlmočenie konzekutívne a simultánne a tiež tlmočenie z/do rodného jazyka. Pri každom kritériu sa nachádzajú tri alebo štyri možnosti, z ktorých si hodnotiteľ vyberá tú, ktorá daný jav popisuje najvhodnejšie. Najčastejšie sú týmito možnosťami kvantitatívne výrazy ako žiadne, zopár, mnoho (napr. pri hodnotení jednotlivých deviácií – fonologických, prozodických, lexikálnych a pod. alebo pri hodnotení páuz) a niekedy ide o hodnotenie kvalitatívne, napr. tolerovateľné, závažné, neprijateľné (pri hodnotení sémantických deviácií) alebo dobrý, uspokojivý, slabý (pri hodnotení celkového výkonu). Študent pri počúvaní nahrávky postupne prechádza všetkými kritériami a krížikom zaznačuje najvýstižnejší popis jednotlivých aspektov svojho tlmočnickeho výkonu.

Riccardiovej formulár považujeme jednak pre zoznam kritérií a jednak pre formu hodnotenia, kde si hodnotiteľ len vyberá z ponuky výrazov, za veľmi jednoduchý, praktický hodnotiaci nástroj, ale odporúčali by sme jednotlivé kritériá zoradiť do logických celkov, aby sa v nich študent vedel ľahšie orientovať.

1.1.5 Slovné hodnotenie na základe osnovy kritérií

Posledným typom hodnotiaceho formulára na sebareflexiu, ktorý by sme chceli predstaviť, je jednoduchý súbor kritérií v niekoľkých oblastiach, ktoré slúžia len ako osnova menej štruktúrovaného sebahodnotenia. Študent má za úlohu slovné popísať svoj výkon na základe daných oblastí. Príkladom je Leeovej formulár (2005), v ktorom sú uvedené len tri oblasti: význam, jazyk a prezentácia. Každá oblasť obsahuje 4-6 kritérií (adície, gramatické chyby, nedokončené vety, výber slov, nadmerná kondenzácia a ostatné). Takýto spôsob sebareflexie sa najviac podobá na Kalinovej retrospektívne tlmočnicke protokoly a tiež na tlmočnicke denníky (porov. Arumí a Esteve 2006). Jeho veľkou výhodou je priestor na detailné popísanie akýchkoľvek dojmov, ktoré študent zo svojho tlmočenia nadobudne a taktiež na zameranie sa na najproblematickejšie javy. Na druhej strane je však takýto proces sebareflexie zdĺhavý a v prípade opakovaného použitia sú jednotlivé formuláre neprehľadné a prakticky neporovnateľné, čím sa ťažšie dosahuje kontinuita autonómneho procesu výučby.

1.2 Hodnotiace formuláre v domácej literatúre

Spomedzi slovenských autorov sa problematike kvality tlmočenia venuje len zopár translátológov. Najrelevantnejším článkom je Šramkovej *Stručný prehľad odchýlok a chýb pri tlmočení* (2009). Vychádzajúc z Barika a Kopczynského, autorka systematicky kategorizuje najfrekvencovanejšie odchýlky študentov tlmočenia z lingvistického hľadiska (s ďalším delením na fonologickú, morfológickú, syntaktickú, lexikálnu a štylistickú úroveň), z hľadiska aplikovaných modulácií (vynechanie, prídanie a nahradenie jednotiek východiskového textu) a z hľadiska identifikovateľnosti (chyby, ktoré príjemca je, resp. nie je schopný rozpoznať). Ako sme mali možnosť zistiť v predošlej časti nášho výskumu, viacerí slovenských pedagógov tlmočenia používa Šramkovej klasifikáciu ako vzor pre študentov na hodnotenie vlastného tlmočenia, zároveň však vyučujúci deklarujú potrebu exaktnejšieho nástroja na tento účel (Machová, 2015). Za jedinú nevýhodu Šramkovej prehľadu odchýlok a chýb považujeme zameranie sa na lingvistické aspekty cieľového textu a menší priestor na reflexiu formálnej stránky prejavu,

ako napr. plynulosť, istota v hlase či tempo prejavu, ktoré zohrávajú v posudzovaní kvality tlmočenia dôležitú úlohu.

Podobný názor na hodnotenie translačného výkonu z hľadiska lingvistiky zastávajú aj autorky E. Gromová a D. Mügllová, aj keď sa vo svojom spoločnom článku primárne venujú prekladu a nie tlmočeniu. Ako píše, „[lingvistické hodnotenie] je pre evaluáciu prekladateľskej činnosti neprijateľn[é], pretože preklad sa realizuje vždy v rovine parol a pojem „závažnosti“ chyby sa riadi inými kritériami, ako pri diagnostike jazykovej kompetencie“ (2001, s. 142). Upozorňujú na dôležitý rozdiel medzi chápaním chyby v cudzojazyčnej výučbe a v translatológii, kde sa chybou rozumie nesplnenie autorského zámeru. Autorky prichádzajú s vlastnou typológiou chýb pri preklade, ktoré vychádzajú z ich bohatej pedagogickej praxe. V rámci nej odporúčajú posudzovať pragmatickú konštantnosť, štylistickú korešpondenciu, sémantickú ekvivalenciu, lexikálnu adekvátnosť a gramatickú ako aj suprasegmentálnu korektnosť. Zdôrazňujú však, že dôležitejšia ako jednotná evaluačná schéma je pedagogická komunikácia medzi študentom a učiteľom (ibid., s. 145). Učiteľ prekladu alebo tlmočenia sa musí uistiť, že študenti jednotlivým kritériám dobre rozumejú a vedia, k akému ideálu sa majú snažiť vo svojej práci priblížiť.

S podobnou tabuľkou na hodnotenie prekladu pre učiteľov prichádza aj J. Rakšányiová, ktorá do hodnotenia zaraďuje 6 kritérií: význam (významový posun), stratu, štýl, pridanie, gramatiku a interpunkciu spolu s pravopisom. Podľa závažnosti chyby sa z celkového počtu 100 bodov strhajú dva, štyri alebo šesť bodov, pričom výsledkom je súčet bodov po odrátaní „trestných“ bodov za nedostatky. Ako však autorka pohotovo dodáva, „pri celkovej evaluácii prekladu [musí] ostať priestor na celkovú recepciu, aby sa nám nestalo, že pre samé listy neuvidíme les“ (2010, s. 31). Toto považujeme za dôležitú poznámku. Hodnotenie tlmočenia, či už zo strany učiteľa alebo študenta samotného, by sa nemalo stať samoúčelným cieľom, ale len prostriedkom na dosiahnutie cieľa – zlepšenie tlmočnickeho výkonu študenta. Rakšányiovej systém odrátavania trestných bodov nám zároveň poslúžil ako inšpirácia pri vytváraní vlastného hodnotiaceho formulára.

2 NÁVRH NOVÉHO HODNOTIACEHO FORMULÁRA

Ako sme mali možnosť vidieť, hodnotiaci formulár môže mať množstvo podôb. Obsahová aj formálna rôznorodosť všetkých dostupných hodnotiacich formulárov je len ďalším dôkazom toho, že je ťažké nájsť jednotné objektívne kritériá kvality a že hodnotenie takej zložitej činnosti, akou je tlmočenie, môže mať viacero foriem. Rozhodli sme sa preto vypracovať vlastný hodnotiaci nástroj na tlmočnicu sebareflexiu, ktorý bude založený na najlepších vlastnostiach vyššie

spomenutých formulárov, a zároveň v ňom budú obsiahnuté aspekty, ktoré nám v uvedených formulároch chýbali.

2.1 Metodológia tvorby hodnotiaceho formulára

Počas štyroch rokov nášho doktorandského výskumu sme sa prepracovali od prototypu hodnotiaceho formulára cez jeho vylepšenú podobu až k finálnej verzii, ktorú predstavujeme v tomto článku. Námetmi na zlepšenie nám pritom bola predovšetkým spätná väzba od študentov, ale taktiež cenné rady odborníkov, s ktorými sme hodnotiaci nástroj konzultovali.

Náš hodnotiaci formulár, určený na tlmočnicku sebareflexiu študentov pri simultánnom tlmočení, má nasledovné hlavné črty:

- **Bodové hodnotenie podľa kritérií:** Hlavnú časť formulára tvorí tabuľka s 19 kritériami hodnotenia kvality tlmočenia, zoradenými do troch sekcií: prednes, jazyk a obsah. Študent si pri analýze vlastného tlmočenia udeľuje pri každom kritériu istý počet bodov. Výber kritérií je výsledkom viacstupňového výskumu, ktorého cieľom bolo zahrnúť do kritérií všetko podstatné a zároveň doň vložiť len to nevyhnutné, aby bolo sebahodnotenie rýchle a efektívne.
- **Priestor na komentár ku každému kritériu:** Študent má možnosť zapísať si pri každom kritériu, podľa ktorého hodnotí svoje tlmočenie, nejaký komentár. Môže si zaznačiť presnú formuláciu niečoho, čo pri tlmočení povedal, alebo poznámku pre seba samého ohľadom odchýlky, ktorú vo svojom tlmočení odhalil.
- **Slovné zhodnotenie tlmočenia po vyplnení tabuľky:** Náš hodnotiaci formulár je kombináciou kvantitatívneho a kvalitatívneho hodnotenia vlastného tlmočnického výkonu. Študenti v ňom majú možnosť zamyslieť sa nad svojím tlmočením aj inak ako len bodovaním svojho výkonu podľa jednotlivých kritérií – všeobecným slovným zhodnotením. Na to im slúži druhá strana formulára, ktorá dáva priestor na celkové zhodnotenie tlmočenia.
- **Dve kľúčové kritériá, na ktoré sa chce študent zamerať:** Študent má možnosť vymedziť si pri každom tlmočení dva aspekty tlmočnického prejavu, ktoré preňho predstavujú najväčší problém a na ktorých by chcel najintenzívnejšie popracovať.
- **Spríevodné pokyny a vysvetlivky:** Nevyhnutnou súčasťou formulára sú pokyny, v ktorých je detailne vysvetlené, ako majú študenti s formulárom pracovať. Rovnako je dôležité študentom vysvetliť, čo presne sa pod jednotlivými kritériami myslí.

2.2 Predstavenie návrhu hodnotiaceho formulára na tľmočnícku sebareflexiu

Na základe vyššie spomenutých vlastností sme hodnotiaci formulár na tľmočnícku sebareflexiu vytvorili nasledovne:

Tabuľka 1: Návrh hodnotiaceho formulára na tľmočnícku sebareflexiu

Tľmočník:			
Názov prejavu:			
Dátum tľmočenia:		V dnešnom tľmočení sa zameriam na nasledovné kritériá:	
Dátum hodnotenia:			

KRITÉRIÁ	HODNOTENIE	POZNÁMKY
1. Prednes (max. 4 body)		
zrozumiteľnosť		
plynulosť		
hezitácie		
istota v hlase		
tempo		
dokončovanie viet		
koktanie/opravy		
odkašliavanie/smiech/iné zvuky		
Spolu za prednes [32 b.]		
2. Jazyk (max. 4 body)		
fonologická úroveň:		
a) chybná fonéma		
b) neprirodzené predľžovanie hlások		
c) intonácia		

PREKLADATELSKÉ LISTY 5

morfológická úroveň:			
lexikálna úroveň:			
a) slovná zásoba			
b) neprirodzené konštrukcie			
syntaktická úroveň:			
štylistická úroveň:			
Spolu za jazyk [32 b.]			
3. Obsah (max. 12 b.)	[4b.]	x 3	
negatívne posuny			
omisie			
adície			
Spolu za obsah [36 b.]			
SPOLU [100 b.]:			
Celkový fyzický a psychický stav v deň tlmočenia a počas tlmočenia:			
Stručné zhodnotenie náročnosti textu:			
Stručné zhodnotenie tlmočenia:			
V čom boli pri tlmočení najväčšie problémy?			
Hodnotenie vybraných 2 kritérií, na ktoré som sa zameral/a:			
Pri nasledujúcom tlmočení sa zameriam na nasledovné kritériá:			

2.3 Vysvetlenie jednotlivých častí formulára

V ďalšej časti by sme chceli detailnejšie priblížiť niektoré aspekty nášho hodnotiaceho formulára a vysvetliť, na čo slúžia a ako s nimi treba pracovať.

2.3.1 Udeľovanie bodov pri jednotlivých kritériách

V pokynoch na prácu s formulárom je napísané, že študent si má pri každom kritériu udeliť istý počet bodov medzi 0 a 4, pričom body si má strhnúť vtedy, ak z daného hľadiska vníma vo svojom tlmočení isté nedostatky. Závažnosť nedostatkov je na jeho vlastnom zvážení. Pri tlmočnickej sebareflexii neexistuje správne a nesprávne hodnotenie – hodnotiteľom je sám študent a pri bodovaní uplatňuje vlastné nároky na kvalitu.

Ako môžeme vidieť vo formulári, v sekcii obsah sa počet bodov násobí tromi, inak by na celú sekciu obsah pripadalo len 12 bodov, keďže sa v nej vyskytujú len tri kritériá. Nepovažujeme za vhodné, aby kvalita prenosu obsahu v tlmočení mala na celkovom hodnotení tlmočenia taký nízky podiel.

Otázku, akú váhu by sme mali priradiť jednotlivým sekciám a kritériám, považujeme za veľmi zložitú a nemáme na ňu jednoznačnú odpoveď. Sme však presvedčení, že na účely formatívneho hodnotenia nie je absolútne nevyhnutné nájsť ten správny pomer medzi váhou jednotlivých hodnotiacich kritérií, preto sa v našom hodnotiacom formulári uspokojujeme rozdelením 32 – 32 – 36 v pomere prednes – jazyk – obsah.

2.3.2 Určenie si dvoch kľúčových kritérií

Určenie si priorít v procese výučby tlmočenia považujeme za veľmi užitočné. Študent sa tak nemusí stresovať, že má problémy s mnohými činnosťami pri tlmočení naraz, a komplexný proces simultánneho tlmočenia si vie rozdeliť na menšie časti, na ktoré sa postupne zameriava. Takýmto spôsobom dokáže pozornejšie sledovať vlastný pokrok a tešiť sa z malých úspechov, ktoré by si ne všimol, ak by hodnotil svoje tlmočenie vždy iba komplexne.

2.3.3 Sprievodné dokumenty k hodnotiacemu formuláru

Dôležitou súčasťou hodnotiaceho formulára sú vysvetlivky k formuláru a inštrukcie na jeho vyplňanie. Tieto je potrebné študentom predstaviť spolu s hodnotiacim hárkom pred prvým nahrávaním tlmočenia.

2.3.3.1 Vysvetlivky k hodnotiacemu formuláru

Vysvetlivky detailne popisujú každé kritérium a pri väčšine z nich sa nachádzajú aj príklady. Tie sme vybrali podľa možnosti z reálnych tlmočnických situácií, ktoré sme zaznamenali na hodinách z predošlých rokov výučby tlmočenia. Celý dokument s vysvetlivkami uvádzame nižšie.

Tabuľka 2: Vysvetlivky k hodnotiacemu formuláru

KRITÉRIUM/ ODCHÝLKA:	VYSVETLENIE ODCHÝLOK:	PRÍKLADY:
Prednes		
zrozumiteľnosť	mumlanie, chyby vo výslovnosti, prehltnuté konce slov alebo viet	
plynulosť	rušivé pauzy (>3s), kt. nie sú prítomné vo východiskovom texte	
hezitácie	pauzy vyplnené rušivými zvukmi	<i>(hmm, ehm, ääääh)</i>
istota v hlase	zdá sa, že tlmočník si nie je istý správnosťou toho, čo práve hovorí	
tempo	neprimerané tempo v porovnaní s tempom východiskového prejavu (príliš rýchle alebo príliš pomalé)	
dokončovanie viet	neukončený významový celok	<i>(Obžaloba poskytla dôkaz o... A preto požadujeme preverenie daných skutočností.)</i>
koktanie/opravy		<i>Firmy... automobilky... firmy, ktoré...; ... a to je najdo- najdô- najväčší problém</i>
odkašliavanie/smiech/ iné zvuky	nervózne odkašliavanie, ktoré pôsobí rušivo, smiech alebo akékoľvek iné rušivé zvuky (štkanie perom, šuchotanie papiermi)	
Jazyk		
<i>fonologická úroveň:</i> a) chybná fonéma		<i>emicie [emisie]; ako som spomenul [spomenul]</i>
b) neprirodzené predlžovanie hlások		<i>v tej dobe saááá teplota menila; vieme, žééé tento problém...;Takkk, pozrime sa na prvé z nich</i>

c) intonácia	neprirodzená intonácia (napr. stúpavá v oznamovacích vetách, klesavá v zisťovacích otázkach a pod.)	
<i>morfologická úroveň:</i>	chyby v skloňovaní a časovaní	<i>chceli ho odhovorili; hovoriť o početných zmenám</i>
<i>lexikálna úroveň:</i> a) slovná zásoba	nesprávny výber slov, nesprávne termíny, použitie slov s iným významom, neexistujúce slová	<i>umelé hračky [umelohmotné hračky] ide o drobné súčiastky v atmosfére [čiasťočky]</i>
b) neprirodzené konštrukcie	kalky z východiskového jazyka a akékoľvek výrazy, ktoré v slovenčine znejú neprirodzene	<i>získal promóciu v práci (z angl. promotion – povýšenie), ťažký rozvrh (z angl. heavy schedule – nabitý rozvrh), finančné bariéry ukladajú obrovské obmedzenia na inováciu [výrazne obmedzujú inováciu]</i>
<i>syntaktická úroveň:</i>	chybný slovosled, nesprávne syntaktické konštrukcie	<i>Poznáme všetci tento problém, no nechceme o ňom hovoriť. [Všetci poznáme tento problém, no nechceme o ňom hovoriť.]</i>
<i>štylistická úroveň:</i>	výber prostriedkov s nevhodným štylistickým zafarbením	<i>absták [abstinenčný syndróm], ctení hostia [milí priatelia]</i>
Obsah		
negatívne posuny	akékoľvek významové zmeny oproti východiskovému textu	<i>náklady v hodnote 1,4 bilióna eur [1,4 miliardy], Medzinárodná organizácia pre migráciu podporuje obchodovanie s ľuďmi [podporuje boj proti obchodovaniu s ľuďmi]</i>
omisie	vynechanie jednotky (slova/časti vety/vety), ktorá je vo východiskovom texte dôležitá (okrem funkčných vynechávok)	
adície	pridanie jednotky (slova/časti vety/vety), kt. vo východiskovom texte absentuje (okrem funkčných adícií, napr. na vysvetlenie reálií)	

2.3.3.2 Pokyny na prácu s hodnotiacim formulárom

Druhým sprievodným dokumentom k hodnotiacemu formuláru boli inštrukcie, ako pri sebahodnotení postupovať. V stručnosti išlo o nasledovné pokyny:

- 1) (vypočutie vlastnej nahrávky očami príjemcu);
- 2) vytvorenie transkriptu nahrávky len z obsahovej stránky;
- 3) doplnenie iných ako obsahových údajov (zameranie sa na jazyk a prednes) za pomoci odporúčaných transkripčných symbolov;
- 4) hodnotenie podľa formulára:
 - a) ohodnotenie kritérií v sekcii prednes a jazyk pri opakovanom počúvaní nahrávky;
 - b) ohodnotenie kritérií v sekcii obsah pri práci s transkriptom;
- 5) súčet bodov v jednotlivých častiach a spolu za všetky tri časti;
- 6) slovné vyplnenie druhej strany formulára.

Transkript je neodmysliteľnou súčasťou komplexnej tlmočnickej sebareflexie a určite by sa od neho nemalo upúšťať. Kvalitu obsahovej stránky tlmočenia je totiž veľmi náročné, ak nie nemožné, posúdiť len pri počúvaní nahrávky tlmočenia. Potrebná je hlbšia analýza, pri ktorej sa detailne porovnáva transkript východiskového a cieľového textu.

ZÁVER

Každý z autorov jednotlivých hodnotiacich formulárov, ktoré sme predstavili v tomto príspevku, tvrdí, že hodnotiaci formulár určený na tlmočnicu sebareflexiu je veľmi užitočným nástrojom pri výučbe tlmočenia. A. Schjoldagerová (1996) vyzdvihuje hlavne jeho funkciu diagnostického nástroja, ktorý sa dá okrem sebareflexie využiť aj na hodnotenie výkonov študentov zo strany učiteľa a tiež na hodnotenie výkonov spolužiakov. Formulár ďalej napomáha konštruktívnu kritiku (kritika študenta sa nesústreďí len na negatívne javy), pomáha študentom pochopiť kritériá hodnotenia kvality tlmočenia a v neposlednom rade zabezpečuje konzistenciu v hodnotení či už seba samého alebo spolužiakov.

V príspevku sme predstavili finálnu verziu hodnotiaceho formulára, ku ktorému sme dospeli niekoľkoročným vývojom a testovaním. Sme presvedčení, že je to vhodný nástroj na tlmočnicu sebareflexiu študentov, na základe ktorej by mali byť schopní presne identifikovať svoje nedostatky v simultánnom tlmočení a pravidelným používaním tohto nástroja neželané odchýlky vo svojom tlmočení aj skutočne odstrániť. Hodnotiaci formulár sme testovali v jednotlivých etapách jeho vývoja, a v stručnosti môžeme zhrnúť, že výsledky testovania boli veľmi

pozitívne – študenti si prácu s formulárom veľmi pochvaľovali a už po šiestich týždňoch videli u seba zlepšenie v tlmočnickom výkone, ktoré pripisovali práve systematickej tlmočnickej sebareflexii.

Sme presvedčení, že hodnotiaci formulár môže do veľkej miery obohatiť hodiny tlmočenia a urýchliť, ako aj zefektívniť proces osvojovania si tlmočnických techník a stratégií. Na svojich hodinách tento nástroj radi využívame, a práve pre jeho užitočnosť sme sa rozhodli investovať doň viac času a pokúsiť sa nájsť čo najlepší spôsob, ako by sa dal využívať na bežných hodinách tlmočenia. Budeme radi, ak nami navrhovaný hodnotiaci formulár nájde odozvu aj u iných učiteľov tlmočenia.

LITERATÚRA

- ARUMÍ, Marta – ESTEVE, Olga: *Using Instruments Aimed at Self-regulation in the Consecutive Interpreting Classroom: Two Case Studies*. In: *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*. 2006, 3(2), s. 158-189.
- GROMOVÁ Edita – MÜGLOVÁ, Daniela: *Evaluácia translačných výkonov*. In: SEDLÁK, Imrich, zost. *Preklad a tlmočenie 3*. Banská Bystrica : Filologická fakulta Univerzity Mateja Bela, Katedra slovakistiky, 2001, s. 142-147. ISBN 80-8055-588-5.
- GILLIES, Andrew: *Conference Interpreting. A Student's Practice Book*. London/New York : Routledge, 2013. ISBN 978-0-415-53236-5.
- HARTLEY, Anthony a kol.: *Peer and Self-Assessment in Conference Interpreter Training*. [online]. 2003. [cit. 2014-06-23]. Dostupné na: <www.llas.ac.uk/resourcedownloads/1454/hartley.rtf>.
- LEE, Yun-Hyang: *Self-Assessment as an autonomous Learning Tool in an Interpretation Classroom*. [online]. In: *Meta: Translators' Journal*, 2005, 50(4). [cit. 2014-8-10]. Dostupné na: <<http://id.erudit.org/iderudit/019869ar>>.
- KALINA, Sylvia: *Strategische Prozesse beim Dolmetschen: Theoretische Grundlagen, empirische Fallstudien, didaktische Konsequenzen*. Tübingen : Narr, 1998. ISBN 3823349414.
- MACHOVÁ, Lýdia: *Sebareflexia simultánneho tlmočenia u študentov*. [nepublikovaná diplomová práca]. Bratislava : Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 2015.
- PINAZO, Encarnación Postigo: *Self-Assessment in Teaching Interpreting*. [online]. In: *Meta: Translators' Journal*. 2008, 21(1), s. 173-209. [cit. 2014-8-10]. Dostupné na: <<http://id.erudit.org/iderudit/029690ar>>.
- RAKŠÁNYIOVÁ, Jana. *Ako objektívne evaluovať preklad alebo Hľadanie kritérií hodnotenia prekladu*. In: *Translatologické reflexie 2010*. Bratislava : IRIS, 2010, s. 23-32. ISBN 978-80-89238-42-2.
- RICCARDI, Alessandra: *Evaluation in Interpretation: Macrocriteria and Microcriteria*. In: HUNG, Eva, zost. *Teaching Translation and Interpreting 4: Building Bridges*. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins, 2002, s. 115-126. ISBN 9789027297808.

- SCHJOLDAGER, Anne: *Assessment of Simultaneous Interpreting*. In: DOLLERUP, Cay a Vibeke APPEL, zost. *Teaching Translation and Interpreting 3: New Horizons*, Amsterdam/Philadeplhia : John Benjamins, 1996, s. 187-195. ISBN 9789027216175.
- ŠRÁMKOVÁ, Miroslava: *Stručný prehľad odchýlok a chýb pri tlmočení*. In: KENÍŽ, Alojz, Ada BÖHMEROVÁ, Mária HUTTOVÁ, Eva TANDLICOVÁ, zost. *Slovak Studies in English: the proceedings of the second triennial conference on British, American and Canadian Studies, dedicated to Ján Vilikovský on the occasion of his 70th birthday*. Bratislava : Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 2009. ISBN 80-8083-342-7.

RESUMÉ

The author presents six types of self-assessment sheets for interpreter trainees and explains their greatest advantages and disadvantages. Based on the best features of the assessment sheets and on the results of a survey conducted among Slovak interpreting trainers, she proposes a new self-assessment sheet which combines quantitative and qualitative assessment and enables students to work on chosen aspects of their interpreting output. The sheet is based on three areas of quality criteria (delivery, language, and content) and works on a point-awarding system. The article includes also a key and instructions to use the self-assessment sheet.

◆◆◆

Mgr. Lýdia Machová
Katedra anglistiky a amerikanistiky
Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Gondova 2
814 99 Bratislava
lydia.machova@gmail.com